

UNIVERZITA PARDUBICE

Filozofická fakulta

**Komparace života osamělých matek v současnosti a
před 20 lety**

Jana Šoporová

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra věd o výchově
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana ŠOPOROVÁ**

Studijní program: **B6107 Humanitní studia**

Studijní obor: **Humanitní studia**

Název tématu: **Srovnání života osamělých matek v současnosti a před dvaceti lety.**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Teoretická část:

Úvod do problematiky.

Vymezení pojmů - úplná, neúplná rodina, osamělá matka.

Osamělé matky - pohled sociologický, legislativní, psychologický, pedagogický v současnosti a před dvaceti lety.

Komparace se zaměřením na postavení matek ve společnosti, problémy a rozdíly ve výchově, finanční situaci, podporu od státu.

Výzkumná část - kvalitativní výzkum:

Případová studie formou 8-10 rozhovorů (4-5 rozhovorů s osamělými matkami v současné době, 4-5 rozhovorů s matkami, které se ocitly v této situaci před 20 lety) jako hlubší sonda do problematiky z pohledu předchozí teoretické části.

Závěr - komparace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Ferjenčík, Ján. Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši. Praha: Portál, 2000.

Krebs, Vojtěch. Sociální politika. Praha: Aspi, 2005.

Marhounová, Jana. Od osamění k nové rodině. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

Márová, Zdeňka. Výchova dětí v neúplné rodině. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.

Možný, Ivo. Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999.

www.czso.cz

www.mpsv.cz

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Poděkování

Děkuji PhDr. Iloně Moravcové za vedení práce a odbornou pomoc. Také děkuji paní Jiřině Novákové za pomoc s hledáním materiálů a literatury. A v neposlední řadě děkuji všem matkám, které mi poskytly rozhovor. Bez jejich přispění by práce nikdy nevznikla.

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31.3.2009

.....
Jana Šoporová

Abstrakt

Tato práce je teoreticko – výzkumná. Zabývá se životem osamělých matek v současnosti a před 20 lety. Zkoumá osamělé matky z hlediska sociálně politického, legislativního a psychologického. Dotýká se částečně i hledisek ekonomických a pedagogických.

Praktická část je realizována pomocí kvalitativního výzkumu, který je proveden formou rozhovorů s matkami. Důraz je konkrétně kladen na komunikaci s úřady, společenské vztahy a finanční pomoc od státu.

Klíčová slova: osamělá matka, neúplná rodina, rozvod, sociální zabezpečení

Abstrakt

This work is theoretical – explorational. Work is engaged in lonely mothers' life nowadays and 20 years ago. It researches lonely mothers' life from social – political, legislative and psychological aspect. It covers of economical and pedagogical aspect. Practical part is executed by force of qualitative exploration, which is provided by interview with mothers. It is concretely put the accent on communication with offices, social relatives and financial help from state.

Keywords: lonely mother, incomplet family, divorce, social security

Obsah

1. Úvod	10
2. Teoretická část	11
2.1. Vymezení pojmů	11
2.2. Úvod do problematiky osamělých matek	12
2.3. Pojetí současných osamělých matek	14
2.3.1. Psychologické hledisko	14
2.3.2. Sociálně politické hledisko	17
2.3.2.1. Současnost	17
2.3.2.2. Před 20 lety	19
2.3.3. Legislativní hledisko	22
2.3.3.1. Současnost	23
2.3.3.2. Před 20 lety	24
3. Praktická část	25
3.1. Cíl výzkumu	25
3.2. Výzkumný soubor	26
3.3. Použité metody	27
3.4. Stručná charakteristika jednotlivých případů	29
3.4.1. Současnost	29
3.4.1.1. Případ první – Jana	29
3.4.1.2. Případ druhý – Martina	

3.4.1.3.	Případ třetí – Petra	31
3.4.1.4.	Případ čtvrtý – Klára	32
3.4.2.	Před 20 lety	33
3.4.2.1.	Případ první – Alena	33
3.4.2.2.	Případ druhý – Iveta	34
3.4.2.3.	Případ třetí – Pavla	35
3.4.2.4.	Případ čtvrtý – Kateřina	
	36	
3.5.	Zpracování dat	37
3.6.	Vyhodnocení	38
3.6.1.	Komunikace s úřady	38
3.6.2.	Diskriminace v práci	40
3.6.3.	Názory společnosti	41
3.6.4.	Bydlení	43
3.6.5.	Svatba	44
4.	Závěr	46
5.	Literatura	47
5.1.	Tištěné zdroje	47
5.2.	Online zdroje	49
6.	Přílohy	50
6.1.	Příloha č. 1	50
6.2.	Příloha č. 2	54
6.3.	Příloha č. 3	55

1. Úvod

Impulzem pro napsání práce, zabývající se porovnáním osamělých matek bylo zjištění, že spousta mých známých a kamarádů vyrůstá v neúplné rodině vedené ve většině případů osamělou ženou. Komparace s matkami, které takto vychovávaly své děti před 20 lety mě napadla až o něco později v souvislosti s myšlenkou, jak to asi vypadalo v období politické transformace.

Záměrem není vysvětlení důvodů nárůstu počtu osamělých matek ani obecné popsání proměny těchto matek. Porovnávat osamělé matky všeobecně ani nelze, protože se jedná o skupinu značně různorodou. Kategorii osamělých matek tvoří skupina rozvedených, ovdovělých a svobodných matek a každá tato skupina obsahuje soubor individuálních osobností s jedinečným životním příběhem. Proto se zaměřím na konkrétní aspekty proměny osamělých matek.

Mým cílem je popsat konkrétní změny v životě osamělých matek za dobu 20 let a to zejména z hlediska legislativního, sociálně - politického a sociálního. Nejvíce se budu zabývat problematikou zapojení matek do pracovního procesu, názory společnosti na osamělé matky a na podporu od státu. Tato hlediska se vzájemně prolínají s jinými aspekty jako např. ekonomickými, psychologickými a pedagogickými, o kterých se okrajově zmíním také.

2. Teoretická část

2.1. Vymezení pojmů

Monoparentální rodina – rodina s jedním rodičem.

Nezaopatřené dítě - je považováno dítě do skončení povinné školní docházky

a dále, pokud se buď připravuje na budoucí povolání, nebo je zdravotně postižené, nejdéle však do 26 let.

Ovdovění – zánik manželství úmrtím jednoho z manželů.

Rodina – forma soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.

Rodina neúplná – rodina redukována rozvodem nebo smrtí otce, matky, obou rodičů, nebo tvořená svobodnou matkou a dítětem.

Životní minimum – minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění obživy.

2.2. Úvod do problematiky osamělých matek

Po roce 1989 došlo k mnoha změnám ve všech oblastech lidského života v důsledku politické a společenské transformace. Tou základní proměnou, kterou se budu zabývat je proměna rodiny a s ní souvisejícího osamělého rodičovství. Po pádu komunismu, v průběhu 90. let zaznamenala rodina značné změny. Odborníci dnes hovoří o návratu k rodině západoevropského typu. „*Sňatky se v tomto typu uzavírají později, typicky po 26. roku věku, manželé bydlí odděleně jako nukleární rodina a jsou ekonomicky soběstační, relativně vyšší je podíl svobodných mladých lidí v populaci.*“ (Sirovátka 2003). Oproti tomu se východoevropský typ vyznačuje nízkým věkem manželů při sňatku a vícegeneračním soužitím, vysokými mírami sňatečnosti, porodnosti, potratovosti, rozvodovosti a úmrtnosti. Sňatky a porody byly v tomto typu většinou realizovány na počátku reprodukčního období ženy. Typ západoevropský byl u nás před druhou světovou válkou přerušen na dlouhých 40 let komunistickým režimem. Stejně tak, jak se rychle projevilo tempo společenských a politických změn po roce 1989 se projeví i některé negativní důsledky těchto změn. Mezi ně patří zvýšený počet rozvodů, a je otázkou, zda mezi negativní jevy lze řadit trend rodit děti mimo manželství.

Rodiny s jedním rodičem v dnešní době představují stále častější typ rodinného uspořádání. Převážnou část osamělých rodičů tvoří ženy – 90% a zbývajících 10% představují muži. Tento poměr je výrazem toho, že u nás stále přetrvává trend svěřování dětí po rozvodu matce. Osamělým rodičem se může člověk stát *rozvodem, rozchodem, ovdověním, adopcí dítěte osamělou ženou nebo porodem dítěte mimo manželství* (Sobotková, 2001 s. 128). Některé matky chtějí být záměrně

svobodné a proto mají dítě s mužem, s kterým nepočítaly do společné výchovy dítěte a do trvalého vztahu. Do této skupiny se řadí i ženy, které si samy dítě adoptovaly nebo vzaly do pěstounské péče. Další možností je asistovaná reprodukce, kdy se žena stane matkou po umělém oplodnění. Tato metoda je však využívána především v zahraničí a v České republice se tato technika teprve ujímá.

Samotný termín osamělá matka je značně problematický a zavádějící. Někdo ho přirovnává k termínu svobodná matka, ale není to totéž. Svobodná matka se dnes spíše nahrazuje termínem neprovdaná matka a dalo by se říct, že se jedná o jednu kategorii ze skupiny osamělých matek. Zjednodušeně lze říci, že osamělé matky se skládají z matek rozvedených, ovdovělých a svobodných. Osamělost je však i subjektivní pocit, a proto se některé vdané ženy s pracovně vyčerpávanými manžely mohou cítit osaměle. Ty však do teoretické ani praktické části řadit nebudu.

Osamělé matky jsou skupinou značně různorodou co se týče společenského postavení, vzdělání, rasy, ekonomické situace, věku nebo psychických vlastností. Jedinou věcí, která je spojuje je výchova dítěte a mnohdy neutěšená ekonomická situace. Osamělé matky byly ještě v nedávné minulosti považovány za spodinu společnosti a bylo na ně pohlíženo se značným despektem a opovržením. Jednalo se hlavně o skupiny svobodných a rozvedených matek, protože např. o vdovy se společnost vždy postarala. V současné době se toto negativní hodnocení odbourává, ovšem otázkou zůstává, zda někdy vymizí úplně.

2.3. Pohledy na osamělé matky

2.3.1. Psychologický pohled

Žena, která se nějakým způsobem dostane do role osamělé matky musí zvládat zvýšené množství zátěžových stresových situací plynoucí z jejího postavení. Už samotný způsob, jakým se matka stane osamělou je značně frustrující. Ovdovění provází bolestivá a mnohdy nečekaná ztráta druhé osoby. Přestože je smrt značně frustrující, vdova se může po určité době utěšovat hezkými vzpomínkami na partnera, což ovšem nemůžeme očekávat u rozvedené ženy. Rozvod nebo rozchod ve většině případů neprobíhá hladce a doprovází ho tahanice o dítě, o stanovení výživného a není výjimkou ani vytahování špíny na druhou polovičku u soudu. V tomto případě jsou ve výhodě svobodné matky, které si své mateřství určily dobrovolně, protože jejich osamělému rodičovství nepředcházela žádná bolestivá ztráta nebo komplikovaný rozvod.

Osamělá matka si musí zvyknout na spoustu nových rolí, které předtím zastával její partner např. na roli matky samoživitelky a hlavy rodiny. Hlavní novou rolí je samotná role osamělé matky, s kterou se musí ztotožnit. Přijetí této role je spojeno s řadou dalších problémů, které působí na jejich psychiku. Musí řešit praktické otázky kolem financování rodiny, zaměstnání nebo vedení domácnosti, z čehož pramení zvýšený stres. Další problémy jsou osobního charakteru jako je snížené sebevědomí, problémy se sebepojetím nebo ohrožení osobní identity. (Sobotková 2001) Dalším možným zdrojem stresu mohou být vztahy. Nedořešené a stále se komplikující konfliktní vztahy s bývalým partnerem, problematická komunikace s dětmi nebo nejistota v novém

vztahu. Reakcí na tuto nepřiměřenou zátěž se stane ztráta energie, pocity beznaděje, bezmoci, deprese, podrážděnost, přecitlivělost. Je proto velmi důležité, aby se tyto pocity nerozšiřovaly a neprohlubovaly. Po rozvodu je osamělým rodičům k dispozici široká síť porozvodových poraden. Horší je situace pro ovdovělé rodiče, protože *„takzvané smutkové poradenství k nám začíná pronikat zatím spíše prostřednictvím literatury, začíná se o něm psát, ale běžně se nepraktikuje.“* (Sobotková, 2001, s. 132)

Co se týká dětí, většina z nich se přizpůsobí přítomnosti pouze jednoho rodiče během dvou až tří let, pokud netrvají nepříznivé situace jako dohady rodičů po rozvodu nebo se nevyskytnou potíže nové. Psychologové jsou dokonce přesvědčeni, *že děti se celkově lépe vyvíjejí v dobře fungující rodině s jedním rodičem než ve vysoce konfliktní rodině původní* (Sobotková 2001, s. 133). Po rozvodu se může u dítěte objevit syndrom zavržení rodiče a to zvláště v případě, že je proti němu popuzován druhým rodičem. *„Zcela bezproblémové vztahy k druhému rodiči jsou u nás po rozvodu spíše výjimkou, týkají se zhruba 15% uvedené dětské populace. Dítě ztrácí téměř vše, co souvisí s druhým rodičem (hmotné statky, výchova, vzdělání, praktická pomoc).“* (Bakalář, 2006 s. 31) Výsledky studie švédských autorů však ukazují, že u *dětí žijících s jedním rodičem se více než u ostatních dětí vyvinula psychiatrická onemocnění, docházelo k sebevraždám a nadužívání alkoholu a drog* (Psychologie dnes 3/2003). To však nemusí být prvotně dáno tím, že vyrůstají s jedním rodičem, ale významným faktorem zde může být horší materiální zabezpečení, které rodiny vedené osamělým rodičem bezpochyby mají. Může se stát, že matka po ztrátě partnera na dítě začne klást velké nároky. Dítě staví do role dospělého, který ji radí se zaměstnáním, poslouchá problémy, pomáhá v domácnosti a zastává tak v podstatě matčina partnera. Emoční zátěž je v tomto případě na dítě nepřiměřená a může být zdrojem dalších problémů a komplikací. Odborníci také diskutují o negativním působení chybějícího otce ve výchově dětí. Je jisté, že dítě potřebuje jak ženské, tak mužské vzory. Doporučuje se tedy dítěti zajistit mužské vzory jako náhradu za otce.

Nejvhodnější je trvalý partner, ale může to být i dědeček, strýc nebo třeba trenér v oddíle nebo učitel ve škole.

Každá matka má za sebou jedinečný životní příběh a zkušenost, každá zvládá a reaguje na stresové situace a psychický tlak jiným způsobem, to co některá matka přejde mávnutím ruky, jiná prožívá jako tragédii. Pro tuto individualitu nelze porovnávat psychické problémy jednotlivých matek mezi sebou. Stejně tak nejde s určitostí zjistit, zda matky před 20 lety měli jiné psychické problémy než osamělé matky v současnosti nebo zda stresové situace zvládaly hůře či lépe. Dá se pouze konstatovat, že osamělé matky byly před 20 lety více podrobeny negativním pohledům, pomluvám a zvědavosti od okolní společnosti než tomu je v současné době, což znamenalo větší psychickou zátěž. Jednalo se však spíše o matky svobodné nebo rozvedené, vdovy vzbuzovaly u lidí úctu, přesto se však i ony dočkaly lítostivých pohledů od společnosti.

2.3.2. Sociálně – politický

Osamělé matky se řadí do skupiny rodin s jedním rodičem tzv. monopaterální. Tato kategorie spadá do domácností s nízkou životní úrovní (spolu s důchodci a rodinami s malými dětmi). *„Rodina rozvedené či svobodné matky se závislými dětmi se stává skupinou významně ohrožené chudobou a nízkou životní úrovní.“* (Radimská, 2003, s.11) Z toho plyne, že tyto domácnosti jsou více než některé jiné, závislé na pomoci od státu. Z důvodu společenských a politických změn muselo dojít i ke změnám sociálního systému. Z direktivního systému se přecházelo na demokratické přerozdělování.

2.3.2.1. Současnost

Někteří lidé zastávají názor, že osamělé matky parazitují na sociálním systému, který je bohatě zásobuje různými dávkami. Není tomu tak. Osamělost rodiče je v současné době zvýhodněna koeficientem 1,05 při stanovení výše sociálního příplatku. Rozdíl v její prospěch může za jistých podmínek činit přes 600 Kč. *„Sociální příplatek, stejně jako přídavek na dítě a příspěvek na bydlení je dávkou testovanou. Pro stanovení rozhodného příjmu je klíčové, zda matka s někým žije.“* (Chaloupková 2006, s. 14). Osamělé matky mají dále zvýhodněný nárok na podporu při ošetřování člena rodiny. *„Zatímco obvykle se vyplácí po dobu maximálně prvních devíti kalendářních dnů, rodičům samoživitelům ještě o sedm kalendářních dní déle.“* (Soukupová 2007, s. 80). Osamělé matky měly ještě navíc nárok na peněžitou pomoc v mateřství, která jim byla vyplácena po dobu 37 týdnů. Toto právo však přestalo platit od 1.1.2008, a tak je tato dávka placena osamělým matkám stejně jako matkám vdaným, pouze 28 týdnů. *„Na dávky ze zákona o*

sociální potřeby, zpravidla dorovnávaný životní minimum rodiny, má matka samoživitelka shodný nárok jako úplné rodiny.“ (Soukupová 2007, s. 81). Rozhodující pro tuto dávku je výše příjmu domácnosti. Výše dávky je podřízena individuálnímu hodnocení a *může být podle situace nižší nebo vyšší než je rozdíl mezi životním minimem a rozhodným příjmem rodiny.* (Soukupová 2007, s. 81). Jiné výhody nebo dávky z postavení osamělých žen nevyplývají, ale v rámci rodinné politiky mají ještě matky nárok na stejné dávky jako rodiny s dětmi. Jedná se například o přídavky na děti, které se poskytují rodinám s příjmy do 2,4 životního minima. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte. Na dítě do 6 let náleží přídavek 500 Kč, dítě ve věku 6-15 je to 610 Kč a v rozmezí 15-26 let je to 700 Kč. Porodné v současné době činí 13 000 Kč. Dále osamělá matka jako skupina s nízkými příjmy má po splnění určitých podmínek nárok na příspěvek na bydlení. Nárok na příspěvek má *vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem* (www.mpsv.cz). Pokud se matka ocitne v obzvláště tíživé situaci, má nárok na dávky v hmotné nouzi. Jedná se o příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Určité výhody vyplývají i ze zákoníku práce, kdy např. v případě těhotné ženy, která vykonává pro ni nevhodnou práci *je zaměstnavatel povinen převést ji dočasně na práci, která je pro ni vhodná a při níž může dosahovat stejného výdělku jako na dosavadní práci* (www.mpsv.cz). Další výhodou je možnost pracovního volna v případě ošetřování člena rodiny atp.

Vdovy mají podle zákona o důchodovém pojištění právo na vdovský důchod po dobu jednoho roku od smrti manžela. V případě, že žena vychovává nezaopatřené dítě má nárok na vdovský důchod i po uplynutí doby 1 roku. Výše důchodu se skládá ze dvou složek, základní výměry a z procentní výměry. Základní výměra činí 2170 Kč měsíčně, *procentní výměra činí 50% procentní výměry důchodu, na který měl nebo by měl*

*nárok zemřelý v době smrti (www.mpsv.cz). S vdovským důchodem mnohdy souvisí i důchod sirotčí. Na ten má nárok nezaopatřené dítě, zemřel-li mu rodič. Výše se počítá ze základní výměry, která činí stejně jako u důchodu vdovského 2170 Kč měsíčně a procentní výměry, která je na rozdíl od vdovského důchodu *40% procentní výměry důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.**

Český sociální stát tedy na neúplné rodiny nezapomíná, přesto však se na ně příliš nespécializuje a rozhodně jim nenabízí velké množství užitečných dávek nebo výhod. A proto zůstává pravdou, že situace většiny osamělých matek není v české společnosti nikterak příznivá, nebo dokonce lepší než situace úplných rodin. Tím pádem se vyvrací teorie, že se osamělé matky přizívují na českém sociálním systému.

2.3.2.2. Před 20 lety

Totalitní rodinná politika byla ve znamení populačních a ekonomických opatření. Rodinná politika podporovala porodnost a zaměstnanost žen, čímž tlumila přirozené rodinné funkce a význam rodiny ve společnosti. *„Vcelku rozsáhlý systém přímé finanční pomoci rodinám (tzv. „společenské pomoci rodinám s dětmi“) byl proto podřízen tomuto účelu, mj. jasnou preferencí ekonomické aktivity obou rodičů před domácí péčí o dítě.“* (Národní zpráva o rodině 2004) V České republice byl za minulého režimu značně rozvinut systém institucionalizované péče o děti, právě z důvodu upřednostnění zaměstnání ženy před individuální výchovou dětí. Dítě mohlo zůstat v jeslích a následně ve školkách, aby se matka mohla ekonomicky podílet na rozvoji státu. Poznámky a výzkumy odborníků ohledně nepříznivého vlivu kolektivní výchovy na dítě nikdo nebral vážně.

Konkrétně se tedy jednalo o následující výhody a dávky. Matkám náležel mateřský příspěvek po dobu jednoho roku. Základem byl zákon č. 107/1971 o mateřském příspěvku, který byl později upraven č.

50/1987 o změnách zákona o mateřském příspěvku. Výše mateřského příspěvku platná v roce 1989 dosahovala 600 Kčs za měsíc v případě jednoho dítěte, 900 Kčs za dvě děti a 1300 Kčs pro tři děti. Pokud matka vychovávala jedno dítě na které náleží mateřský příspěvek a dvě další děti, dostala příspěvek ve výši 800 Kč. Osamělé matky tvořily jednu ze skupin, které měly nárok na mateřský příspěvek po dobu dvou let (v případě, že se dítě narodilo před 1. lednem 1988) nebo tří let (v případě, že se dítě narodilo po 31. prosinci 1987). Dále měly matky nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, peněžitou pomoc v mateřství a podporu při narození dítěte. Mateřská dovolená trvala po dobu 26 týdnů. Peněžítá pomoc v mateřství se poskytovala v průběhu 26 týdnů mateřské dovolené. Osamělé matky byly zvýhodněny délkou vyplácení peněžité pomoci, která jim byla počítána po 35 týdnů. Výše peněžité pomoci činila za pracovní den 90% z čisté denní mzdy pracovnice. Podpora při narození dítěte (dnešní porodné) byla 1000 Kčs. Další dávkou byly přídavky na děti, které se poskytovaly v rámci nemocenského pojištění. Přídavky byly odvozeny, narozdíl od současnosti, od počtu dětí. Tato dávka je jednou z dávek související s propopulační politikou. Přídavky na děti činily 90 Kčs na jedno, 330 Kčs na dvě, 680 na tři a 1030 na čtyři.

Vdovský důchod upravovalo číslo zákona 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení. Vdova měla nárok na důchod v případě, že *byla invalidní, pečovala aspoň o jedno nezaopatřené dítě, vychovala aspoň tři děti, dosáhla věku 45 let a vychovala 2 děti, dosáhla věku 50 nebo 40 let ke dni smrti manžela, který zemřel následkem pracovního úrazu.* (zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení dostupný z http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1988/zakon_2q.html).

Vdovský důchod činil 60% důchodu starobního, invalidního nebo za výsluhu let a činil nejméně 450 Kčs. Nárok na sirotčí důchod je stejný jako v současnosti, liší se pouze jeho výše. *Pro jednostranně osiřelého činil 30% a pro oboustranně osiřelého 50% důchodu starobního, invalidního a za výsluhu, nejméně však 400 Kčs pro jednostranně*

osiřelého a 600 Kčs pro oboustranně osiřelého. (tamtéž) Dále měla vdova, pokud vychovávala dítě do tří let nebo dítě, které bylo dlouhodobě zdravotně postižené nárok na výchovné k důchodům. Výchovné činilo 200 Kčs na jedno dítě, 650 Kčs na dvě děti, 1210 Kčs na tři děti a 1720 Kčs na 4 děti. Na zdravotně postižené dítě činil příplatek 500 Kčs měsíčně nebo 750 Kčs, pokud se jednalo o dítě, které vyžadovalo mimořádnou péči zvlášť náročnou.

2.3.3. Legislativní hledisko

Stejně jako v současné době byl hlavním pramenem rodinného práva zákon o rodině, který vznikl v roce 1963. Do roku 1989 prošel jen jednou novelizací v roce 1982, šlo však spíše o kosmetické úpravy. Po roce 1989 s vývojem společnosti prošel ještě několika novelizacemi, ale hlavní část ze zákona se dochovala a řídí se podle ní doteď. Hlavními body zákona o rodině, je manželství, (jeho vznik, vztahy a zánik), vztahy mezi rodiči a dětmi, a výživné.

Pro téma této práce je důležitá právní úprava rozvodu manželství s nezletilými dětmi. Tento druh rozvodu je specifický právě pro existenci nezletilých dětí, které musí být chráněny v souvislosti s rozvodem rodičů. *„Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.“* (§26 zákona o rodině)

Vyživovací povinnost lze plnit nejen v penězích, ale i v tzv. naturáliích a také výkonem osobní péče o dítě. Vyživovací povinnost trvá do doby než je dítě schopné se samo žít. Nabytí zletilosti nemá vliv na zánik vyživovací povinnosti. *„Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití: bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.“* (§ 24 zákona o rodině).

Právní úprava výživného pro nezletilé děti je velmi obecná, což s sebou nese mnohá úskalí. *Platí, že dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů – to je ovšem málokdy dodrženo a děti v neúplných rodinách většinou sdílejí životní úroveň jen toho rodiče, se kterým žijí.* (Rozvedené a svobodné matky v ČR). V praxi zůstává stanovení výživného individuální záležitostí, a tak podle rozsudků najdeme částky

na 500 Kč a naopak rozsudky znějící na desetitisícové částky. Výsledná částka je kombinací několika faktorů. Přihlíží se k majetkovým poměrům, k věku dítěte, k jeho zájmům, zdravotnímu stavu atd. Když už se stanoví výše výživného, mnohdy nastává další problém a to s jeho placením. Ne zřídka se stává, že dotyčný výživné neplatí nebo ho neplatí v daném termínu. Osamělým matkám, pro které výživné mnohdy tvoří nezanedbatelnou částku v rozpočtu nezbyvá než jít opět k soudu.

2.3.3.1. Současnost

O pojmu osamělý rodič najdeme zmínku v zákoně o státní sociální podpoře č.117/1995 Sb., konkrétně §8. Objevíme tam pouze definici osamělého rodiče, kdy se za něj *považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem*. Jiným způsobem se zákony osamělou matkou či osamělým rodičem jako takovým nezabývají, ale můžeme v některých z nich najít úpravy související s životem osamělé matky. Jedná se např. o Zákon č. 117/1995 o státní sociální podpoře, Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu, Zákon č. 301/2000 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení. Dalším důležitým předpisem je Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství (č. 47/2001 Sb), která říká, že se nerozlišuje mezi dětmi narozenými v manželství a mimo manželství a to ani ve sféře majetkové, ani soukromé. Z tohoto pohledu by osamělé matky a jejich děti neměly být před ostatními nějak ve výhodě, ani by neměly být jakýmkoli způsobem znevýhodněny. Jak už to v praxi často bývá, ne všechny předpisy jsou striktně dodržovány, takže se můžeme setkat s určitým porušováním pravidel nebo s jejich nepříliš dostatečným dodržováním.

2.3.3.2. Před 20 lety

Pojem osamělá matka v zákonech před 20 lety nenajdeme, tento prvek byl připojen až v zákoně č. 117/1995 o státní sociální podpoře. Přestože pojem osamělá matka není nikde v té době vysvětlený, je o osamělé matce zmínka v některých jiných zákonech, např. zákon o mateřském příspěvku č. 107/1971, z důvodu prodloužené výplaty peněžité pomoci v mateřství. Zákonem upravujícím vdovský důchod aj. se stal zákon č. 100/1988 o sociálním zabezpečení. S ním související zákon č. 129/1975 o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení. Podle tohoto zákona byly orgány v soc. zabezpečení Ministerstvo práce a sociálních věcí České socialistické republiky, Úřad důchodového zabezpečení v Praze, národní výbory, ministerstvo vnitra a ministerstvo spravedlnosti České socialistické republiky. Jako orgány sociálního zabezpečení působily také sociální komise jednotných zemědělských družstev. V roce 1989 vznikla také Úmluva o právech dítěte, která doplňuje mezinárodní smlouvy o lidských právech. Publikována však byla až o dva roky později jako zákon č. 104/1991. Dalším zákonem byl zákon č. 50/1973 Sb. o pěstounské péči, který byl oficiálně považován za dárek k Mezinárodnímu dni dětí, protože nabyl účinnosti k 1.6.1973. Později byla úprava o pěstounské péči převzata do zákona o rodině.

3. Praktická část

3.1. Cíl výzkumu

Osamělé matky jsou skupinou značně různorodou a každá matka je individuální osobou. Stejně tak jako jsou rozdílné dvě osoby, přestože mají třeba společné vlastnosti, jsou rozdílné i osamělé matky. Jediným jejich společným znakem je právě již zmíněné osamělé rodičovství. Jejich způsob chování při zátěžových situacích, jednání, výchovy dětí atp. je jiný. Proto není záměrem vytvářet výroky platné pro celou kategorii osamělých matek. Cílem je udělat exkurz do života osamělých matek a snaha o obecné porovnání jejich života na základě tří pilířů. Jedná se o finanční podporu od státu, zaměstnání a vztahy, jak mezi bývalými manželi, tak mezi společností a osamělou matkou. V předchozí teoretické části byly některé z těchto tří pilířů zmíněny. Praktická část má za úkol dokreslit teoretickou část hlavně reálnými příběhy, různými událostmi v životě osamělých matek.

3.2. Výzkumný soubor

Jak bylo uvedeno výše, osamělé matky tvoří velmi různorodý soubor. Z toho důvodu byl do výzkumné části stanoven soubor, který se měl skládat pouze z rozvedených matek, žijících ve městě. Další podmínkou bylo, že rozvod již musel proběhnout dříve a v současné době (nebo v roce 1989) musela matka vychovávat dítě opravdu sama. Proto se do souboru nepočítaly matky sice rozvedené, ale žijící ve společné domácnosti s přítelem nebo druhem. V rámci výběru vhodného výzkumného souboru bylo kontaktováno 13 osamělých rozvedených matek. Kontaktování matek probíhalo různými metodami, např. samovýběrem, prostým záměrným výběrem, metodou sněhové koule nebo kontaktováním přes diskuze na různých stránkách pro ženy (www.rodina.cz, www.chytrazena.cz, www.prozeny.cz).

Ze 13 žen jich muselo být pět z různých důvodů vyloučeno. Dvě si poskytnutí rozhovoru kvůli časové vytíženosti rozmyslely, dvě se rozváděly až v roce 1989 a proto neodpovídaly podmínce o dřívějším rozvodu a jedna nesplňovala podmínku o matky žijící ve městě. Výsledný výzkumný soubor tedy tvoří 8 rozvedených žen, žijících ve městě, 4 spadající do období před 20 lety a 4 pro současné období.

3.3. Použité metody

Pro výzkum byl zvolen kvalitativní přístup, především kvůli cíli, výzkumu a povaze zkoumaného souboru. Pro získání dat posloužil polostrukturovaný rozhovor. Se sedmi matkami byl proveden rozhovor přibližně 45 minut dlouhý. U Martiny kvůli jejímu časovému vytížení a dalekému bydlišti nebylo možné rozhovor face to face provést a proto byla jako náhradní metoda zvolena komunikace přes ICQ. Snahou bylo setkat se s matkami v jejich přirozeném prostředí, tedy u nich doma, povedlo se to v pěti případech, ve dvou byla sjednána schůzka na neutrální půdě, v restauraci.

Před započítím rozhovoru byly účastnice výzkumu srozuměny s výzkumem, jeho cílem a povahou a ujištěny, že poskytnuté informace nebudou zneužity a získaná data, budou použita pouze do této práce. Také byly požádány o souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon. Na žádost matek byla změněna jejich jména. V průběhu rozhovoru byly zapisovány do poznámek informace především o neverbálním projevu účastnic. Na tuto skutečnost byly respondentky také upozorněny.

Do rozhovoru byly předem vytyčeny tematické okruhy spolu s nástřelem otázek.

- Prvním okruhem byly otázky osobní povahy (věk matky, vzdělání, bydliště, věk, pohlaví a počet dětí)
- Druhý okruh zahrnoval veškerou finanční pomoc a s ním spojenou komunikaci s úřady (dávky od státu, výživné od manžela, porozumění dávek, na které má nárok, zkušenosti se stykem s úřady)
- Třetí okruh byl zaměřen na práci (diskriminace při získávání povolání nebo přímo diskriminace při vykonávání povolání)

- Čtvrtý okruh obsahoval otázky týkající se vztahů (pohledy a chování společnosti vůči respondentce jako osamělé matce, chování spolužáků vůči dítěti, vztahy matky s bývalým manželem, jeho chování k dítěti, navazování dalších vztahů, názory na druhou svatbu)

Po rozhovoru byly nabídnuty všem dotazovaným k nahlédnutí výsledky výzkumu nebo zaslání závěrečné podoby práce. Této nabídce využily 4 matky.

3.4. Stručná charakteristika jednotlivých případů

3.4.1. Současnost

3.4.1.1 Případ první – Jana (1)

Janě je 44 let a v současné době vychovává 18-ti letého nezaopatřeného syna. Jana se rozvedla před 13 lety po pětiletém manželství. Vystudovala střední školu a nyní pracuje v obchodní tiskárně a kvůli příbytku peněz do rodinného rozpočtu dělá i různé brigády. Bydlí v pronájmu.

Finanční podporu od státu nedostává od synových 13 let. Jana se informovala u kamarádky a zjistila, že kdyby měla víc dětí než jedno, tak by nějakou podporu dostala. Od bývalého manžela dostává v současné době alimenty 5500 Kč/měsíc. Žádnou další podporou na syna nebo spořením bývalý manžel nepřispívá. Kvůli škole, kterou syn dělá ji celkem vysoké výživné nestačí a tak chodí na různé brigády.

Diskriminační chování se v práci nebo při hledání práce neprojevalo. Jana sdělila, že díky mamince, ani nikdy nevyužívala výhody plynoucí ze zákoníku práce.

Negativní zkušenosti s názory společnosti na ní jako osamělou matku také nemá. Pouze uvedla setkání se sexistickým chováním některých mužů, kteří si na ni jako osamělou matku „dovolovali“. Od ostatních občas vidí soustrastné pohledy a projevy lítosti, hlavně však od bližších známých, kteří se o Janu bojí. Na otázku ohledně dalšího sňatku odpověděla Jana rozhodně NE doplněné energickým vrtěním hlavy.

3.4.1.2. Případ druhý – Martina (2)

Martině je 30 let, vystudovala Střední ekonomickou školu a v současné době pracuje jako účetní u jedné firmy. Vdávala se ve 22 letech a do roka se jí narodila dcera, které je tedy v současné době 7 let. Rozvod proběhl bez zbytečných průtahů v roce 2004.

Výživné bylo vyměřeno ve výši 2000 Kč, otec ho zatím řádně platí. V současné době Martina podala návrh na zvýšení výživného v důsledku toho, že dcera začala navštěvovat povinnou školní docházku, takže se zvýšily výdaje. Dávky od státu žádné nepobírá, dříve pobírala přídavek na dítě, ale na ten v současné době nemá nárok. Z toho důvodu si přivydělává většinou účetnictvím pro soukromé osoby. Komunikaci s úřady uvedla jako otřesnou a ponižující.

Diskriminační chování v práci nebo při pohovoru sama nezažila, ale zná několik matek, které si tím prošly.

Negativní pohledy od společnosti nevnímá, ale netvrdí, že žádné nejsou. Spíš než ryze negativní uváděla soucitné pohledy, což je podle ní ještě horší. Doufá, že těchto pohledů bude její dcera ušetřena. S bývalým manželem vychází obstojně, zatím nebyl žádný problém v souvislosti s výchovou dcery. Na otázku ohledně svatby rychle zakroutila nesouhlasně hlavou, ale po chvíli dodala, nikdy neříkej nikdy.

3.4.1.3. Případ třetí – Petra (3)

Petře je 30 let, vystudovala střední školu a v současné době vychovává 2,5 letého syna a 4 letou dceru. Rozvedla se v roce 2007 po tříletém manželství. Rozvod proběhl bez komplikací.

Petra dostává přídavek na děti, na každé 500 Kč, rodičovský příplatek na syna 7600 Kč a sociální příplatek 1000 Kč. Bývalému manželovi byla stanovena výše výživného 4500 Kč a 3500 Kč. Tyto celkem vysoké částky jsou dány špatným zdravotním stavem dětí a manželovými vyššími příjmy. Stává se, že bývalý manžel platí výživné pozdě. Dále uvedla, že jenom polovinu všech příjmů odevzdá na bydlení, což pro ni představuje největší problém. O komunikaci s úřady uvádí, zaměstnanci ji pokaždé uvedou jiné informace, takže kdyby se nezajímala sama na co má nárok, byla by značně dezorientovaná.

Co se týká zaměstnání, Petra je stále na rodičovské dovolené, takže tato otázka se jí zatím nedotýká. Už před rodičovskou dovolenou však absolvovala pohovory, na kterých slýchala větu, že určitě bude chtít mít děti.

S negativními reakcemi se Petra setkává dost často, slýchá od sousedů hlavně starších ročníků, věty jako chudáci děti, bez otce. Jednou dokonce lhala, že má přítele, aby získala pronájem, protože se majitelé báli, že nebude moci jako osamělá matka platit včas a řádně nájem. Vztahy s bývalým manželem jsou proměnlivé, někdy je vše v pořádku, jindy je komunikace s ním nulová. Na otázku o svatbě pokrčila nejistě rameny.

3.4.1.4. Případ čtvrtý – Klára (4)

Klára je 28 let stará osamělá matka, která vychovává dvouletou dceru. Vystudovala střední učiliště, obor kadeřnice. Rozváděla se v roce 2007 po čtyřech letech manželství. Rozvod proběhl po dohodě, bez zbytečných průtahů. Nyní je s dcerou na rodičovské dovolené.

Klára dostává rodičovský příspěvek 7600 Kč. Otcí bylo vyměřeno výživné 2500 Kč, které otec řádně platí. Dále otec kupuje dárky, oblečení a potřeby pro dceru. Ke komunikaci s úřady Klára uvedla, že některé pracovníce by mohly být vstřícnější, ale že jinak je celkem spokojená. Většinou byla vždy dobře srozuměna na co má nárok a co si již dovolit nemůže, takže celkem je s komunikací s úřady spokojená.

S diskriminací v práci nebo při pohovoru se nesetkala, protože je na mateřské dovolené. Uvádí, že doufá, že se nesetká, protože se chystá po mateřské zřídit si vlastní salon, kde bude ona svým šéfem. Klára si myslí, že diskriminace určitě je, ale ne zaměřená konkrétně na osamělé matky, jako spíš na matky všeobecně. Připouští však, že osamělé matky můžou mít větší problém zajistit hlídání dětí.

S negativním chováním společnosti se setkala nejen osobně, ale i z vyprávění kamarádek. Nejvíc ji rozčiluje, když někdo říká o dceři, že je chudinka z rozvrácené rodiny. Vztahy a komunikace s otcem jsou na dobré úrovni, dceru mu pravidelně půjčuje. Na otázku svatby se tváří neutrálně, zatím je pro ni moc brzo se nad tím zamýšlet, ale do budoucna kdyby našla stálého přítele ji rozhodně nemůže vyloučit.

3.4.2. Před 20 lety

3.4.2.1. Případ první – Alena (I)

Aleně je 45 let. Vystudovala střední průmyslovou školu. V roce 1983 se vdávala a o rok později se jí narodila dcera, které je v současné době 24 let. Manželství bylo v roce 1987 rozvedeno. Rozvod proběhl rychle, dcera svěřena do Aleniny péče, Alena zůstala bydlet v bytě, který jí zůstal z manželství.

Bývalému muži byly vyměřeny alimony ve výši 500 Kč. Manžel alimony střídavě platil a neplatil, ale vždy je za určité období doplatil všechny. Alena pobírala rodičovský příspěvek, bohužel si nepamatuje kolik to bylo. A jako samoživitelka měla úlevu na daních. Žádný jiný příspěvek nedostávala a komunikaci s úřady uvedla jako velmi ponižující. Kvůli špatné komunikaci s úřady se snažila zvládnout situaci za cenu osobního vypětí.

Ještě před rozvodem začala Alena chodit do zaměstnání, protože finančních prostředků bylo málo. Dcera chodila do jeslí, mateřské školky a na základní škole zůstávala v družině. Alena věděla, že ji podle zákoníku práce nemůžou propustit z práce do 15 let věku dítěte, že nemusí jezdit na služební cesty a že si v létě může brát neplacené volno, aby mohla být s dítětem o prázdninách. Nikdy s tím nebyl problém a ani se neseťkala s žádným diskriminačním chováním v zaměstnání v souvislosti s tím, že je rozvedená.

Od společnosti se s negativními postoji vůči sobě také neseťkala. Alena sdělila, že její dcera ze začátku trpěla, že nemá tátu, zvláště kvůli připomínkám jejích vrstevníků. Alena si našla v roce 1994 přítele, se kterým si v roce 2002 pořídila syna a kterého si v roce 2004 vzala. Svatba byla podle Aleny pouze kvůli synovi, aby byl z úplné rodiny.

3.4.2.2. Případ druhý – Iveta (II)

Ivetě je 44 let, vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze. Rozvedla se v roce 1987 ve 23 letech po 4 a půl letém manželství. Rozvod byl podle jejích slov vleklý, komplikovaný a dramatický. Iveta vychovávala dceru, které je v současné době 25 let.

Finanční podpora po roce 1987 činila 100 Kč, po roce 1989 se částka navýšila, nejvyšší částka činila 600 Kč. Jiné dávky od státu Iveta nepobírala, měla jen určité daňové úlevy na děti. Výživné otci bylo vytyčeno 400 Kč měsíčně. Otec výživné platil pravidelně, přestože někdy zaplatil pár dnů po určeném termínu zaplacení. Jiným způsobem (spoření) nepřispíval. Vzhledem k různým aktivitám dcery jako byly kroužky, soutěže atd. výživné a podpora od státu pokryly maximálně 15% celkových výdajů. Komunikace s úřady byla minimální a Iveta ze svého pohledu uvedla jako neutrální.

Na otázku o diskriminačním chování v práci odpověděla, že ji nezažila, ale po krátkém přemýšlení uvedla, že zaměstnavatel se ji vždy ptal na hlídání a dával najevo, že žádné úlevy nehodlá tolerovat.

Negativních názorů od společnosti si Iveta nevšímalá, přestože se s nimi setkávala. Poznamenala však, že být v té době osamělou matkou bylo jako havárie nebo nešťastná náhoda. Spíše vnímala obavy známých a kamarádů, zda to všechno zvládne a utáhne sama. Dcera se také nesečkala s negativním chováním vůči sobě, spíše trpěla narušeným vztahem s otcem, s kterým se od 18 let nestýká. Matka se do dneška znovu neprovdala a ke svatbě se staví značně odmítavě.

3.4.2.3. Případ třetí – Pavla (III)

Pavle je 47 let, vystudovala Střední zdravotnickou školu. Pavla se vdávala v roce 1980 po roční známosti ve věku 18 let. Po dvou letech se narodil syn, kterému je v současné době 27 let. V roce 1986 došlo k rozvodu. Po rozvodu bydlela u rodičů.

Pavla dostávala kolem 100 Kč jako přídavek na dítě. Pavla si ještě vzpomněla na určité daňové úlevy. Výživné bylo bývalému manželovi vyměřeno na 600 Kč. Výživné platil řádně a díky bezproblémovým vztahům, přispíval i jednorázově při placení různých výletů nebo po dohodě na některé nečekané výdaje a navíc ještě synovi vedl spoření. Finančně tedy Pavla ani syn nestrádali, v případě potřeby se mohla Pavla obrátit na své rodiče. S úřady komunikovala v normě, neuváděla, žádné negativní nebo naopak pozitivní zkušenosti.

Pavla uvedla, že při pohovoru na práci se ji ptali, zda vychovává dítě, přestože odpověděla, že ano, do práce ji vzali, proto to ona sama za diskriminační chování nepovažuje. Naštěstí bydlela s rodiči, takže byli vždy připraveni se o syna postarat nebo ho pohlídat.

Názory společnosti se naučila ignorovat, přesto si na ně vzpomíná. Její babička ji před rozvodem nabádala ať si to rozmyslí, že se žene do neštěstí. Sama Pavla uvedla, že dříve byl rozvod brán jako potupa a většinou byla vina kladena na stranu ženy ve smyslu, že si buď neumí udržet chlapa nebo že je do větru. Syn se s negativním chováním vůči sobě nesetkal nebo se jí o tom alespoň nikdy nezmněl. V současné době Pavla bydlí se svým dlouholetým partnerem, se kterým má 17-ti letého syna, nevdala se a vdávat se nechce.

3.4.2.4. Případ čtvrtý – Kateřina (IV)

Kateřině je 50 let, před 20 lety vychovávala dvě děti. Sedmiletého syna a desetiletou dceru. Je vyučená prodavačka. Kateřina se rozvedla po 10 letech manželství v roce 1987, její partner od ní odešel. Rozvod byl komplikovaný, nemohli se s manželem na ničem dohodnout, sama uvedla, že to bylo peklo. Po rozvodu ji zůstal jejich společný byt.

Manželovi bylo vyměřeno výživné na syna 400 korun a na dceru 500 korun. Výživné neplatil moc svědomitě, stávalo se většinou, že ho posílal dost pozdě. Na děti jiným způsobem nepřispíval, nic navíc jim neplatil. Dárky jim kupoval pouze o narozeninách, svátcích a Vánocích. Po rozvodu dostala společný byt, takže alespoň s bydlením nebyl problém. Udávala, že dostávala přídavky „pár stovek“, na jinou peněžitou pomoc si nepamatuje. Komunikace s úřady považuje za normální, jako na každém jiném úřadě.

Na žádnou diskriminaci si nestěžovala. Je pravda, že s ní neměl zaměstnavatel žádné problémy, děti po rozvodu už chodily do školy a hlídání v době nemoci byla schopna vždy včas zajistit některým z příbuzných.

Negativních zkušeností má podle svých slov plno. Několikrát o sobě slyšela, že si ani neumí udržet manžela. Nejradši by všem doporučila zkusit si roli osamělé matky na vlastní kůži. S otcem nevycházela dobře, postupně se vztahy celkem urovnaly. Kateřina se nikdy znovu nevdala, ale v současné době má dlouholetého přítele, se kterým bydlí, podle svých slov je takto spokojená a svatbu rozhodně neplánuje.

3.5. Zpracování dat

Rozhovory byly nejprve přepsány do písemné podoby, k jednotlivým rozhovorům byly doplněny poznámky (především o neverbálním projevu účastnic). Takto se přepsané rozhovory vytiskly.

Pro analýzu dat byla jako nejvhodnější technika zvolena metoda otevřeného kódování. *„Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena a s takto nově pojmenovanými fragmenty textu potom výzkumník dál pracuje.“* (Švaříček, 2007, s. 211) Jako vhodná technika při analyzování dat se ukázalo být kódování v ruce, jinak označené také jako metoda tužka papír. *„Jakmile máme vytvořený seznam kódů, je možné začít s jejich systematickou kategorizací.“* (Švaříček, 2007 s.221) Tím bylo z výpovědí žen o jednotlivých událostech vytvořeno 5 kategorií, které byly podrobeny další analýze. Jednotlivé kategorie pak byly zvýrazněné ve všech vytištěných rozhovorech. Pro lepší přehlednost jsou současné osamělé matky označené číslicí 1-4 a matky vychovávající dítě před 20 lety římskou číslicí I-IV.

Kategorie vytvořené otevřeným kódováním

- komunikace s úřady
- diskriminace v práci
- názory od společnosti
- bydlení
- svatba

3.6. Vyhodnocení

V této kapitole je předložena analýza jednotlivých kategorií. Jako technika byla zvolena technika „vyložení karet“. Technika spočívá v tom, že výzkumník „*kategorie vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií.*“ (Švaříček, 2007, s.226)

3.6.1. Komunikace s úřady

První kategorií byla zvolena komunikace s úřady. Jana (1) uvedla: „*žádná komunikace vůbec, o ničem.*“ V jejím hlase bylo znát rozhořčení. Martina (2) také není spokojená. „*No jako děs, jsem si vždycky připadala, jak žebrák...to radši budu dělat v práci hodiny navíc, než abych se musela koukat, jak jsou ty úřednice otrávený.*“ O něco lépe je na tom Petra (3): „*No mě asi nejvíc vadí, že mi každý řekne něco jiného a já pak nevím, co si vlastně můžu nebo nemůžu dovolit.*“ Nejlépe ohodnotila komunikaci s úřady Klára (4): „*Já jsem celkem spokojená... asi jsem měla štěstí na úřednice.*“

Alena (I) uvedla komunikaci jako vyloženě negativní až ponižující. „*Pro mě to bylo vždycky něco hrozného na ty úřady, jak se člověk musí pomalu plazit, aby něco dostal.*“ Ostatní tři účastnice uvedly, že komunikace s úřady pro ně měla spíše neutrální charakter. Iveta(II)...“*ta komunikace byla minimální, takže jako nic zvláštního.*“ Pavla (III)...“*já ani nevím, nijak mi to v paměti neuvízlo, tak asi normální.*“ Kateřina (IV) ...“*no jako na úřadě...někdy příjemný, někdy ne..vždycky mi celkem vysvětlili na co mám nárok...ale tak od toho tam jsou, že jo....*“

V porovnání lze tedy říci, že komunikace s úřady je pro osamělé matky v současnosti horší, než tomu bylo dříve. Nejvíce vadí arogantní jednání úřednic a jistá dezinformovanost o tom, na co mají matky nárok. U dvou žen se dokonce objevil nepřátelský postoj vůči Romům, v souvislosti s přesvědčením, že Romové dávky dostanou vždy, a tak se nedostane na ty, kdo je skutečně potřebují.

3.6.2. Diskriminace v práci

Další kategorií se stala diskriminace v práci, popř. při pracovním pohovoru. Matky uváděly, že se s diskriminací osobně nesetkaly. Jana (1) ... „*Ne to ne, asi jsem na to měla štěstí. Já jsem vlastně ani moc zaměstnání nezměnila, takže s tímhle zkušenosti nemám.*“ Martina (2) ...“*no já ne, nevzpomínám si, ale kamarádky se jednou zmínily.*“ Petra (3) a Klára (4) jsou na rodičovské dovolené, takže ani jedna z nich neměla možnost se s touto problematikou setkat. Obě však uvádí, že slyšely stížnosti od kamarádek nebo známých.

Alena (I), Iveta (II), Petra (III) ani Kateřina (IV) si na diskriminační chování nestěžovaly. Pak ovšem Iveta i Pavla vyprávěly historku, která by se dala považovat za diskriminační chování od zaměstnavatele. Ani jedné to však nepřišlo nijak zvláštní.

Tato kategorie vyšla pro obě skupiny matek celkem pozitivně, ani jedna se přímo nezmínila o diskriminaci v práci. Nepřímou formou z vyprávění však bylo zjištěno, že zaměstnavatelé při pracovních pohovorech dávají otázky týkající se dětí popř. o zajištění hlídání.

3.6.3. Názory společnosti

Jana (1) a Martina (2) se s negativním chováním společnosti nesetkaly, obě spíše uváděly soucitné pohledy, Jana hlavně od známých, Martina od všech. Jana (1) „*Ne to ani taky ne, spíš soucitné, od známých, že mají strach, abych to zvládla. Hlavně máma když mě vidí s krvavejma očima jak sedím a usínám.*“ Martina (2)...*“jako negativní úplně ne, ale takový ty lítostivý, soucitný...něco jako chudáčci děti...no a to je možná horší než kdyby mě někdo nenávistně probodával očima.*“ Petra (3) i Klára (4) se svěřovaly s nepřátelským chováním vůči nim jako osamělým matkám. Petra (3)...*“jo hlavně starší sousedi, ty na mě koukají jak na vyvrhela...jsem jednou lhala, že mám přítele...kvůli nájmu...ty lidi si asi mysleli, že jim nebudu platit, když jsem sama.*“ Klára (4)...*“no to pořád na mě lidi blbě koukají...a co se pak třeba doslechnu, co se říká, to tady ani nemůžu snad uvádět...ale jako nejen o mě,*
ale
i o kamarádkách, co jsou taky samy...“

Z druhé skupiny osamělých matek se nepřátelských postojů od společnosti nedočkala pouze Alena (I)...*“no asi ne, jako dřív to bylo hrozný, rozvrácená rodina, ale já to nějak nepociťovala.*“ Ostatní tři respondentky uváděly své negativní zkušenosti. Iveta (II)...*“to byla tenkrát něco jako havárie nebo nešťastná náhoda být osamělá matka, ale já si těch názorů na mě nevšímala, měla jsem dost svých starostí...“* Pavla (III): *„i vlastní babička mi před rozvodem říkala, že chudák syn bude z rozvrácený rodiny...rozvod byl potupa, aspoň v tý době...“* Kateřina (IV): *„kolikrát já o sobě slyšela, že jsem rozvrátila rodinu, že budu mít kvůli tomu děti kriminálníky...ať si to každé zkusí, vychovávat sám dvě děti...“*

Tato kategorie dopadla zhruba stejně pro obě skupiny. Matky uváděly nepřátelské postoje společnosti, některé uvedly soucitné pohledy. Soucitné pohledy se ubíraly směrem k dětem ve smyslu toho, že jsou

z rozvrácené rodiny, s jedním rodičem atp. Další tyto pohledy směřovaly k samotným matkám, ať už od širší společnosti nebo od známých z důvodu obav o jejich zdraví.

3.6.4. Bydlení

Všechny současné matky se shodly, že s byty je v dnešní době situace pro osamělé popř. rozvedené matky velmi neuspokojující. Jana (1) a Petra (3) bydlí samy s dětmi, Martina (2) a Klára (4) byly nuceny se po rozvodu přestěhovat zpět k rodičům. Petra (3): *„s cenou bytů je to fakt hrozný, vždyť mi se mačkáme tři v garsonce, za kterou dávám polovinu všech příjmů...“* Jana(1)... *„Já dám za poplatky 9000, jenom 5600 dám za byt“*...Martina (2): *„my teď bydlíme u mámy, protože já bych to sama v životě neutáhla...takže takhle si to rozdělím navíc, když je potřeba pohlídá malou a tak“*...Klára (4): *„Já byla nucena se po rozvodu vrátit k našim, nechtělo se mi, ale co jsem mohla dělat, sama bych to nezvládla..ale chtěla bych něco vlastního, až mi skončí mateřská a budu vydělávat, tak to třeba půjde...doufám...“*

Mnohem lépe v téhle kategorii dopadly matky z minulosti. Teď už bydlí každá jinde než před 20 lety. Pavla (III) jako jediná se po rozvodu přestěhovala k rodičům: *„já jsem se musela po rozvodu celkem otáčet, tak jsem uvítala, že byla pomoc blízko..a taky jsem na to bydlení prostě neměla... Aleně (I) i Kateřině (IV) připadl po rozvodu byt po manželovi. Alena (I): „on dostal auto a některé vybavení a já měla byt..nebylo to nic moc, ale lepší než jít zpátky k rodičům...“* Iveta měla byt vlastní.

Tato kategorie dopadla lépe spíše pro matky vychovávající dítě před 20 lety, a to v tom smyslu, že dvě z nich po rozvodu dostaly byt po manželovi, další měla vlastní bydlení a pouze jedna s nich byla nucena vrátit se k rodičům. Matky současné dopadly v tomto ohledu hůře. Dvě se vrátily zpět k rodičům a zbylé dvě, přestože mají vlastní byt (nájemní) nejsou spokojené a stěžují si na vysokou cenu nájmu nebo na malé prostory.

3.6.5. Svatba

Poslední z kategorií byla svatba, názory na ní. Ze skupiny současných matek pouze Jana (1) na otázku svatby odpověděla NE. U zbylých tří bylo vidět, že se nad touto otázkou nezamýšlely a proto odpovídaly neurčitě...Petra (3): „*já nevím* (pokrčila nejistě rameny).“ Martina (2), nejdřív vrtěla hlavou: „*ne svatbu ne, i když nikdy neříkej nikdy že...*“ Klára (4): „*na tohle je ještě asi brzo...ani přítele teď nemám...obešla bych se bez ní, ale kdyby to přišlo, kdo ví...*“

Z druhé kategorie žen odpověděla kladně pouze Alena (I): „*ano, já jsem se vdala, ale jenom kvůli synovi, aby byl z úplný rodiny...*“ Iveta (II): „*Můj názor na svatbu? To je pro mě vyčpělý rituál, který ztratil smysl. Po rozvodu jsem si myslela, že se vdám, ale jsem ráda, že jsem to neudělala...vztah ano, ale rozhodně si nehodlám kvůli svatbě nějakého chlapa nastěhovat do bytu.*“ Pavla (III): „*no nějak nebyl na svatbu čas, chtěla jsem mít po rozvodu klid od chlapů...*“ Kateřina (IV): „*Ne svatba ne, vztahy jsem měla a mám, ale svatbu nechci už kvůli zkušenosti z rozvodu ne.*“

Výsledky této kategorie hodně ovlivnil průběh rozvodu. Můžeme zde také pozorovat jisté rozdíly v čase. Zatímco tři ze současných matek uvedly, že snad časem a pouze jedna se vyjádřila jasně odmítavě, tři matky vychovávající děti před 20 lety odpověděly záporně. Je to možná dáno tím, že už si prošly dalšími vztahy. Jen jedna z těchto matek se v průběhu let znovu vdala, sama však uvedla, že to bylo jenom kvůli narozenému synovi.

3.7. Interpretace

Jak bylo řečeno výše, zkoumat skupiny osamělých matek je značně složité, protože se rekrutují z různorodých etnických a sociálních skupin. Mají jiné vzdělání, ekonomické podmínky, jinak každá zvládá stres a zátěžové situace a jiným způsobem se staly osamělými matkami. Proto je nutné mít na zřeteli, že všechny závěry a komparace plynoucí z výzkumu nelze vztáhnout na všechny osamělé matky. K tomu by bylo potřeba sehnat více respondentů, udělat větší počet rozhovorů a vytvořit tak lepší reprezentativní vzorek. Šlo by však o výzkum značně náročný jak na čas, tak na zpracování. Při větším počtu výpovědí by snad bylo možné uplatnit výsledky na celou skupinu osamělých matek. To však nebylo záměrem této práce. Další k čemu je potřeba přihlídnout je jistá míra subjektivnosti. Každá matka vyprávěla osobně svůj příběh a nelze ověřit, zda například zrovna úřednice od jedné z účastnic byla opravdu tak nepřátelská a bez stopy empatie, jak uvedla. Dalším problémem, přestože se s ním částečně počítalo, byl časový faktor. Účastnice vypravující o době před 20 lety si nemohly vždy dobře vzpomenout na některé konkrétní údaje a proto uváděly pouze obecné a kusé informace. Nejvíce se jednalo o oblast finanční podpory od státu. Cíl vytvoření exkurzu do života osamělých matek byl přesto splněn a tyto informace mohou dále posloužit jako podklad následujícím výzkumníkům v oblasti osamělých matek.

4. Závěr

Práce se zabývala problematikou osamělých matek v průběhu 20 let. Problematika osamělého mateřství nebyla řešena všeobecně, ale bylo na ni pohlíženo z několika vybraných konkrétních pohledů. Jednalo se o hlediska sociálně – politické, sociální a legislativní, okrajově se však práce dotkla i oblastí psychologických, ekonomických nebo pedagogických.

Druhou součástí práce se stala část praktická, která se snažila potvrdit poznatky z části teoretické a proto se zaměřovala také na konkrétní hlediska změn v životě osamělých matek. Praktická část byla realizována pomocí kvalitativního výzkumu formou strukturovaných rozhovorů s osamělými matkami.

Neměla jsem ambice v práci postihnout všechny problémy, s kterými se potýkají matky dnes a porovnat je s úkoly, které řešily matky před 20 lety. Cílem nebylo ani definovat východiska z problémů osamělého mateřství. V této práci šlo spíše o exkurz do života osamělých matek a porovnávání některých konkrétních problémů, se kterými se setkávají v současné době, ale musely je řešit i v době před 20 lety.

5. Literatura

5.1. Tištěné zdroje

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha Portál 2001. s 173.
ISBN 80-7178-559-8

KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4.vyd. Praha: Aspi 2007,s 504.
ISBN 978-80-7357-276-1

KOCOURKOVÁ, Jiřina. RABUŠIC, Ladislav. *Sňatek a rodina: zájem
soukromý nebo veřejný*. Praha Univerzita Karlova 2006.

HAMPLOVÁ, Dana. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*.
Sociologický ústav Akademie věd ČR. Praha 2007, s 155. ISBN 978-80-
7330-128-6

SIROVÁTKA, Tomáš. *Rodinné chování a rodinná politika v České
Republice*. In MAREŠ, Petr. *Modernizace a česká rodina*. Fakulta
sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. 2003, s 37-60.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha,
Sociologické nakladatelství, 1993.124 s. ISBN 80-86429-19-9

BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*.
Karolinum 2006. s 124. ISBN 80-246-1089-2

SOUKUPOVÁ, Eva. *Neprovdané matky v sociálním systému*. In
HAMPLOVÁ, Dana. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*.
Sociologický ústav Akademie věd ČR. Praha 2007, s 79-99.

CHALOUPKOVÁ, Jana. *Neprovdané matky: základní data z výzkumného šetření Sociální a ekonomické podmínky mateřství 2006*. In HAMPLOVÁ, Dana a kol. *Nemanželská plodnost: její rizika a sociální podmínky*. s. 10-15.

RADIMSKÁ, Radka. *Rozvedené ženy. Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003, č. 04, s. 11-14.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0

WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči*. Praha: Portál, 1996. 237 s. ISBN 80-7178-089-8

PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině*. Praha: Eurounion, 2007. 521 s. ISBN 978-80-7317-063-9

ŠVARŤÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. 255 s. ISBN: 80-7178-367-6

MARHOUNOVÁ, Jana. *Od osamění k nové rodině*. Praha: SPN, 1988. 123 s.

MÁROVÁ, Zdeňka. *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975. 113 s.

5.2. Online zdroje:

<http://www.rodina.cz/clanek322.htm>

<http://www.rodina.cz/clanek6926.htm>

<http://www.rodina.cz/clanek1664.htm>

<http://www.rodina.cz/clanek530.htm>

http://ona.idnes.cz/psychologove-pro-dite-je-lepsi-neuplna-rodina-nez-spatne-fungujici-1ft-/ona_vztahy.asp?c=A081027_155925_ona_vztahy_ves

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1988/zakon_2q.html#castka_21

<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2006011603>

<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=25854>

<http://www.mpsv.cz/cs/>

http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf

http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

<http://www.czso.cz/>

<http://www.oneparentfamilies.org.uk/>

6. Přílohy

6.1. Příloha č. 1.

Rozhovor s paní Janou

Já: Nejdříve mi řekněte něco o sobě, kolik Vám je, co jste vystudovala.

Jana: Je mi 44 a vystudovala jsem střední průmyslovku.

Já: Kolik máte dětí?

Jana: Jednoho syna.

Já: Věk?

Jana: Teď mu bylo 18.

Já: Chodí do školy.

Jana: Jo, studuje Ježkárnu v Praze.

Já: Řekněte mi něco o rozvodu, po kolika letech manželství, jak probíhal.

Jana: Synovi bylo pět, takže po pěti, já jsem se vdávala celkem pozdě, v 26...no

a po pěti letech jsme se rozvedli, rozvod byl celkem v klidu, na všem jsme se dohodli, to zase jo.

Já: Pobíráte na něj nějaké dávky od státu?

Jana: Ne, vůbec žádné.

Já: Takže komunikace s úřady není žádná?

Jana: Vůbec, ta přestala fungovat možná tak okolo synova desátého roku, nechápu kolik by si musel člověk vydělat, aby měl na něco nárok, nemám ani příspěvek na bydlení, nic...pobírala jsem kolem tří stovek, ale to mi sebrali, takže vůbec nic. Řekli mi, že kdybych měla víc dětí, že bych měla nárok třeba na 1500 měsíčně. Takže s úřady o ničem.

Já: A výživné od otce máte jaké?

Jana: A to musím říct?

Já: Pokud nechcete, tak ne. Tak mi řekněte nakolik to pokrývá výdaje na syna.

Jana: No...ono to je daný tím, že bývalý manžel je advokát, takže alimony mám jako slušný, ale syn bydlí teď na koleji, takže mi to nepokryje. Otec to sám sunul postupně nahoru, jak byl syn starší, ale rozdačnej není. Nepřispívá mi klukovi co se týká hor, nástroje, on studuje Ježkárnu, ani spoření. Oproti jiným, dostávám královský alimony, ale na pokrytí synových potřeb to nestačí. Dával mi 4500, teď to kvůli škole zvednul na 5500.

Ale ty výdaje jsou hrozný. Týden bydlení v Praze, nová kytara stojí ke 30000, na hory... nemá vybavení, 4000 stál zájezd, něco na vleky, na tohle mu nikdy nepřispíval, takže člověk co uškodlí, to zase takhle jednorázově vydá a jsme tam kde jsme byli na začátku. Struny mu vydrže 10 dnů, jedny za 500. Dítě si vydělávat nemůže, školu mám a pak musí 4 hodiny cvičit. Tím že syn studuje to co studuje s tím prostě nevyjde. Kdyby nebyl na koleji a studoval normální školu, tak je v klidu. Manžel vydělává hodně peněz. Já bych mohla vysoudit 10 -12 tisíc, ale na to mám svou hrdost, já se nebudu někde před soudem hádat.

Takže to znamená, po ranní na brigádu do hospody, soboty hrát, chodím spát ve dvě a vstávám v pět. Z normálního platu bych to v životě nedala. Já dám za poplatky 9000, jenom 5600 dám za byt. Myslím si, že dneska to mají ty ženský těžší než dřív, protože dřív za nima stál stát. dneska za nima nestojí nikdo.

Jsem zažila na sociálce, když jsem se tam šla zeptat, vešla sem tam, byla tam cikánka, která je tam seřvala, ať ji platěj... no a oni ji to dali a pak mi řekli, že já nemám nárok e rovnou mi sebrali i přídavky...no já chápu, že je někdo rasista, já asi jsem, protože za to je nesnáším.

Já: Setkala jste se někdy s diskriminačním chováním v práci kvůli tomu že jste osamělá matka? Nebo při pohovoru na práci?

Jana: Ne to ne, asi jsem na to měla štěstí. Já jsem vlastně ani moc zaměstnaní nezměnila, takže zatím s tímhle zkušenosti nemám. Výhodou je, že máma když syn nastupoval do 1. třídy, tak šla do důchodu, Takže jsem nikdy nepoužívala paragrafy, pouze jsem ho dovezla k doktorovi, vzala si volno na dvě hodiny, dovezla k mámě a máma ho pohlídala. . Je pravda, že chlapi nevidí ,že za váma stojí chlap, tak si dovolí. Ale záleží na tom, jak si to ta ženská nechá líbit. Takže spíš bych řekla sexuální obtěžování ve smyslu, ženská je sama, ta si určitě ráda něco užije.

Já: A třeba nějaké negativní reakce od společnosti?

Jana: Ne to ani taky ne, spíš soucitné, od známých, že mají strach, abych to zvládla. Hlavně máma když mě vidí s krvavejma očima jak sedím a usínám. To bylo dřív. Dneska to naopak nikdo neřeší. Když se holka do 20 nevdala, tak byla nenormální. Dneska to je pravej opak. Dřív svobodná matka byla kurva, děvka, s kým si to uhnala, kdyby s někým

normálním, tak si ji vzal. Dneska je to spíš naopak, když vidí svobodnou matku, tak si řeknou ten parchant ji v tom nechal. V tom je to dneska lepší, to spíš co Vám řeknou ty starší matky.

Já: Syn se nedočkal od spolužáků nějakých poznámek?

Jana: vrcení hlavou. Je pravda, že byl poznamenaném dost tím vztahem s otcem, ale od spolužáků, nikdy se nezmínil.

Já: S otcem se tedy syn nestýká?

Jana: Ne, vůbec, protože mu slíbil, že zaplatí knížky a když mu v září řekl, potřeboval bych na tohle a tohle, tak mu odpověděl, myslíš, že jsem dojná kráva? No a od té doby se s ním nebaví. Teď ho chce dát k soudu na zvýšení alimentů. Už mu je 18, tak si to musí zařizovat sám, já na to nikdy neměla nervy, chtěla jsem se dohodnout, ale teď to je jeho věc a pokud chce, já ho v tom podpořím.

Já: Poslední otázka, jaký máte názor na další sňatek?

Jana: Rezolutní vrcení hlavou.

Já: Takže ne?

Jana: Já jsem dostala tak na frak, tam nebylo fyzický týrání, ale psychický, opravdu jsem se musel 4 rok ylčít u psychiatra, 10 let než jsem zlomila odpor ke chlapům, teď už si dovedu představit nějaký vztah, vztahu bych se nebránila, ale sňatek ne, v tom mám jasno.

Já: Chcete ještě něco dodat, k tématu, k průběhu rozhovoru?

Jana: No tohle je takový nekonečný téma, mluvit s jinou ženskou, řekne ti něco jiného, ale jako osamělý matky to mají dneska strašně těžký.

Já: Tak to je vše, děkuji Vám za rozhovor.

6.2. Příloha č. 2.

Přehledné tabulky jednotlivých kategorií

Kategorie Jméno	Komunikace	Práce Diskriminace	Názory společnosti	Bydlení	Svatba
Jana (1)	Žádná	Žádná	Soucitné	Nevyhovující	Ne
Martina (2)	Negativní	Žádná	Soucitné	Vyhovující	Spíše ne
Petra (3)	Nejasná	RD	Nepřátelské	Nevyhovující	Možná
Klára (4)	Kladná	RD	Nepřátelské	Celkem vyhovující	Možná

Kategorie Jméno	Komunikace	Práce Diskriminace	Názory společnosti	Bydlení	Svatba
Alena (I)	Negativní	Žádná	Žádné	Vyhovující	Ano- vdaná
Iveta (II)	Neutrální	Spíše ne	Soucitné	Vyhovující	Rozhodně Ne
Pavla (III)	Neutrální	Žádná	Nepřátelské	Nevyhovující	Ne
Kateřina (IV)	Neutrální	Žádná	Nepřátelské	Vyhovující	Ne

6.3. Příloha č. 3.

Porovnání cen v současnosti a před 20 lety

Výrobek	Cena v roce 1989 (v Kčs)	Cena v roce 2008 (v Kč)	Jaké množství výrobku lze koupit za průměrný plat (1989)	Jaké množství výrobku lze koupit za průměrný plat (2008)
Chléb 1kg	4,40	22,47	720 kg	1 031 kg
Sýr 10g	2,30	13,10	137 kg	176 kg
Kuře 1kg	30	60,92	105 kg	380 kg
Mléko 1l	2	17,12	1 585 l	1 354 l
Jablka 1kg	6	38,57	528 kg	601 kg
Cigarety Sparta 1 krabička	14	69	226 krabiček	335 krabiček
Cena za známku na dopis	1	10	3 170 známek	2 318 známek
Cena za kino	10	96,14*	317krát	241krát
Zdroj: Český statistický úřad				
*Zdroj Cinema: průměrné vstupné v srpnu roku 2008				

Pozn. Koncem roku 2008 činila průměrná mzda 23 542 Kč, zatímco v roce 1989 to bylo 3 170 korun československých.